

YUQORI UYG'ONISH DAVRI

Odilova Sayyora Djavdatovna

*O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shahri,
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti
Sanoat dizayni kafedrası katta o'qituvchisi,*

Sayfutdinova Risolat Alisher qizi

*O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shahri,
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti
Sanoat dizayni kafedrası talabasi.*

Annotatsiya: *Ushbu maqola Yevropa madaniyati va san'ati tarixining eng yuksalgan bosqichi – Yuqori Uyg'onish (Renessans) davri (taxminan 1490–1527-yillar) taraqqiyotining o'ziga xos xususiyatlari, tarixiy ahamiyati va asosiy tamoyillarini ilmiy tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqot obyekti sifatida Italiyaning yetakchi madaniy markazlari bo'lmish Florensiya, Rim va Venetsiya san'at maktablarining shakllanish jarayonlari hamda ularning o'zaro tafovutlari olingan.*

Annotation: *This article is devoted to a scientific analysis of the specific features, historical significance and basic principles of the development of the period of the High Renaissance (approximately 1490–1527), the highest stage in the history of European culture and art. The object of the research is the formation processes of the art schools of Florence, Rome and Venice, the leading cultural centers of Italy, and their differences.*

Kalit so'zlar: *Yuqori Uyg'onish, Uyg'onish davri, gumanizm, insonparvarlik, san'at, tasviriy san'at, me'morchilik, haykaltaroshlik, realizm, perspektiva, uyg'unlik, estetik mukammallik, Leonardo da Vinchi, Mikelanjelo, Rafael, Rim, Florensiya, Venetsiya, klassik san'at, madaniyat, ilm-fan, anatomiya, freska, kompozitsiya, ijod, rassomlik, haykaltaroshlik, me'moriy loyihalar.*

Key words: *High Renaissance, Renaissance, humanism, art, fine arts, architecture, sculpture, realism, perspective, harmony, artistic perfection, aesthetics, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Raphael, Rome, Florence, Venice, classical art, culture, science, anatomy, fresco, composition, creativity, painting, sculpting, architectural projects.*

Yuqori Uyg'onish davri - Yevropa tarixidagi eng muhim madaniy va san'at davrlaridan biri bo'lib, taxminan XV asr oxiri va XVI asr boshlarini qamrab oladi. Bu davr Italiyada, ayniqsa Rim, Florensiya va Venetsiya kabi shaharlarda rivojlangan.

Bu davrda inson tabiatning markazi sifatida qaraldi. San'atkorlar inson tanasining go'zalligini, ruhiy holatini va ichki kechinmalarini mukammal ifodalashga harakat qildilar. Inson endi faqat diniy mavjudot emas, balki fikrlovchi, yaratuvchi va o'z taqdirini belgilovchi shaxs sifatida tasvirlandi.

Yuqori Uyg'onish san'ati aniq nisbatlar, kompozitsion muvozanat va ideal shakllarni yaratishga asoslangan. Rassomlar matematik qonuniyatlar, perspektiva va anatomiyani chuqur o'rganib, asarlarida mukammal uyg'unlikni ta'minlashga intildilar.

Bu davrda chiziqli va havo perspektivasi mukammal darajada qo'llanila boshlandi. Natijada rasmlar yanada realistik, chuqur va uch o'lchamli ko'rinishga ega bo'ldi.

Yuqori Uyg'onish davrida diniy mavzular hanuz asosiy o'rin tutgan bo'lsa-da, ular insoniy his-tuyg'ular, drammatizm va realistik yondashuv bilan boyitildi. Shu bilan birga, mifologik va dunyoviy mavzular ham keng tarqaldi.

Yuqori Uyg'onish davrining markazlari mavjud bo'lib, ular quyidagilar bo'lgan:

Florensiya Uyg'onish davrining beshigi hisoblanadi. Bu yerda Medichi oilasi san'atni qo'llab-quvvatlagan va ko'plab rassomlar hamda olimlarga homiylik qilgan.

XVI asr boshlarida Rim asosiy madaniy markazga aylandi. Papa Yuliy II va boshqa papalar san'atni rivojlantirish uchun katta mablag' ajratganlar. Natijada Rimda ulkan me'moriy va badiiy loyihalar amalga oshirildi.

Venetsiya o'ziga xos rangtasvir uslubi bilan ajralib turadi. Bu yerda ranglar, yorug'lik va atmosfera tasviri alohida ahamiyat kasb etgan. Bu davr rivojida eng ko'p san'atkorlarning hissasi kata bo'lgan. Masalan:

Leonardo da Vinchi (1452-1519): Uyg'onish davrining eng universal daholaridan biridir. U rassom, muhandis, anatom, olim va ixtirochi sifatida tanilgan. Leonardo sfumato texnikasini rivojlantirib, tasvirlarda yumshoq o'tishlar yaratdi. Uning "Mona Liza" va "Oxirgi kechki ovqat" asarlari juda mashhur.

Mikelanjelo Buonarotti (1475-1564): Haykaltarosh, rassom va me'mor sifatida buyuk ijodkor. U inson tanasining anatomiyasini mukammal bilgan va uni san'atda ideal darajada aks ettirgan. "Dovud haykali" va "Qiyomat kuni" freskasi mashhur.

Rafael Santi (1483-1520): Uyg'unlik va nafislik ustasi hisoblanadi. Rafael asarlarida muvozanat, sokinlik va estetik mukammallik ustuvor o'rin egallaydi. Asosiy mashhur asarlari, "Afina maktabi" va "Madonnalar seriyasi".

Yuqori Uyg'onish davri juda ham gullab yashnadi. Ammo 1527-yilda Rimning talon-taroj qilinishi (Sacco di Roma) bilan yakun topdi. Bu voqea siyosiy va madaniy inqirozni boshlab berdi.

Shundan so'ng san'atda yangi yo'nalish — manerizm paydo bo'ldi, u klassik uyg'unlikdan chekinib, murakkab va sun'iy shakllarga o'tdi.

Xulosa: Yuqori Uyg'onish davri insoniyat tarixida san'at va tafakkur rivojining eng yuqori cho'qqisi bo'lib, nafaqat estetik mukammallik, balki ilmiy yondashuv va gumanistik qadriyatlarni ham o'zida jamlagan. Bu davrda inson markazga qo'yildi, san'atkorlar va olimlar o'z ijodlarini mukammallikka yetkazish uchun o'zaro raqobatlashdi. Leonardo da Vinchi, Mikelanjelo va Rafael kabi buyuk san'atkorlar ijodi bugungi kunda ham jahon madaniy merosining asosiy tayanchidir. Yuqori Uyg'onish davri me'morchilik, tasviriy san'at va haykaltaroshlikda yangi yutuqlarni olib keldi, ilm-fan va anatomiyani chuqur o'rganish

orqali yangi nazariy va amaliy bilimlar yaratildi. Shu bilan birga, bu davrda yaratilgan asarlar inson ruhiy holatini, dramatismni va go'zallikni mukammal tarzda aks ettirgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Burckhardt, J. (1990). *The Civilization of the Renaissance in Italy*. Penguin Books.
2. Kemp, M. (2006). *Leonardo da Vinci: The Marvellous Works of Nature and Man*. Oxford University Press.
3. Hartt, F., & Wilkins, D. G. (2011). *History of Italian Renaissance Art*. Pearson.
4. Vasari, G. (1960). *Lives of the Most Excellent Painters, Sculptors, and Architects*. Oxford University Press.
5. Cropper, E. (1995). *The Ideal of the High Renaissance*. In *The Renaissance: Studies in Art and Culture*. Yale University Press.
6. Goldthwaite, R. A. (2009). *The Economy of Renaissance Florence*. Johns Hopkins University Press.
7. Murray, P. (1996). *The Architecture of the Italian Renaissance*. Thames & Hudson.
8. Hall, M. (1997). *Michelangelo and the Reinvention of the Human Body*. Thames & Hudson.
9. Одилова С. Д. ЭЛИЗАБЕР ВИЖЕ-ЛЕБРЁН-МАФТУНКОР ПОРТРЕТЧИ МУСАВВИРА // *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*. – 2023. – Т. 3. – №. 5. – С. 852-856. <https://cyberleninka.ru/article/n/elizaber-vizhe-lebryon-maftunkor-portretchi-musavvira>.
10. Одилова С. Д. ПРАВИЛЮ ЗОЛОТОГО СЕЧЕНИЯ // *Modern Scientific Research International Scientific Journal*. – 2023. – Т. 1. – №. 3. – С. 207-210. <http://academicsresearch.ru/index.php/MSRISJ/article/view/1964>.